ABC Amber Palm Converter, http://www.processtext.com/abcpalm.html

C:\Users\Plazma\Desktop\Knhy pdf\B\Bondy Egon\Egon Bondy-Mnisek.pdb

PDB Name: Egon Bondy-Mnišek
Creator ID: REAd
PDB Type: TEXt
Version: 0
Unique ID Seed: 0
Creation Date: 16.8.1973
Modification Date: 16.8.1973
Last Backup Date: 1.1.1970
Modification Number: 0

Egon Bondy
MNÍŠEK

Když se schylovalo k večeru, vyšel z lesa, jímž šel celý den, a zpíval si polohlasem písně, které se mu vynořovaly v hlavě kdoví odkud. Byly nové a nové a nevěděl, kde je jim začátek a kde konec.

Teď ale nevěděl, zda nesešel z cesty, neboť v lese se často rozbíhalo několik pešin a nebylo zde poznat, která kam vede, která má být ta hlavní, která je zvěře a která lidská. Cesta ostatně nebyla nikde v lese taková, aby se jí dalo projet vozem.

Cest pro vozy tu bylo málo, a pokud to šlo, obcházely lesy, v nichž se nikdy nedalo zaručit, že cesty nebudou zataraseny padlými stromy nebo přerušeny bahnisky z rozbředlých potoků.

Krajina, do níž vyšel, byla však klidná. Údolí bylo vymýcené, protékala jím klikatící se říčka a teprve na druhé straně byl na svazích opět les. Tráva v dolině byla brčálově zelená, ostřice rostoucí na blatech a močáliscích, ale vysoká, jak bylo poznat podle toho, že třem drobným kravám, které se v dálce pásly, nebylo po břicho vidět.

Byly-li tu krávy, byla tu samozřejmě i vesnice. Nebylo ji však vidět, byla zřejmě někde v dolíku a nebylo vidět ani věž kostela. Pod sluncem stojícím nad západem udělalo se teď na chvíli ticho, ptáci zmlkli, vítr, který mu celý den šustil v korunách lesa nad hlavou, ulehl, ani odjinud nebylo slyšet zvuky lidí nebo jejich práce a ani jejich psů, kteří by ohlašovali jejich přítomnost.

Pomyslel si, že možná je vesnice opět opuštěná a tři krávy tu zůstaly ukryvše se v lese.

Stezka teď byla opět znatelnější, byla do tvrda vyšlapaná, sem tam na ni byly přivaleny kameny, věřil tedy, že neztratil správný směr a je na hlavní cestě. Šlo se mu na volném prostranství veseleji a automaticky přidal do kroku.

Ušel už pěkný kus cesty, když náhle uslyšel cinkavé zvuky, z jejichž pravidelnosti poznal zvuk nějakého malého litinového zvonu. Byli tu tedy přece. A hned, když vyšel na malý vršíček, uviděl sotva půl míle před sebou něco, co bylo možno považovat za domy. Byly nizounké a špinavě černošedé, stěny z proutí propleteného mezi kůly a oplácaného blátem, které místy odpadlo, střechy zelené mechem rostoucím na drnu, uprostřed s dírou pro kouř, jenž v úzkém pramínku unikal vzhůru. Zvon přestal znít. Něco, co by připomínalo budovu kostela, pořád ještě nebylo vidět.

Sluneční paprsky šly teď už skoro vodorovně při zemi a tak byl, když se cesta stočila náhle proti slunci, oslněn a nerozeznávat nic dobře.

Zdálo se, že cesta se odchyluje od vesnice, a bylo to docela dobře možné. Hlavní obchodní stezka se netáhne cikcak mezi vesnicemi, ale vede přímo od města k městu. Dával proto pozor, kde z hlavní cesty bude odbočovat nějaká pěšina do úvalu, v němž stálo těch pět budov.

A vzápětí ji uviděl, a aby ji rozhodně nemohl minout, na palouku při ní planula hranice, nevelká, ale přece, a několik postav poskakovalo okolo.

Uvědomil si, že je jaro. I zde trvaly staré zvyky. Mladí ze vsi tu chtěli tancovat a skákat kolem ohně a přes něj snad celou noc. Zpomalil chůzi, netouže nijak po tom, aby ho zatáhli mezi sebe, ale snad i proto, aby jim mohl déle přihlížet. Byl také mladý - jistě ne starší než oni.

Postav bylo šest nebo sedm. Motaly se kolem ohně nějak podivně. Kde vzali v tuhle roční dobu pivo, pomyslil si, neboť ani ve vsích, které by byly vypadaly daleko blahobytněji, nebylo by se teď pivo asi vynašlo.

Trochu se nyní bál, ale pěšina ho vedla neodvratně blíž a blíž.

Tak došel až velmi blízko k nim. Ještě si ho nevšimli. Padal už rychlý soumrak a světlo ohně teď bylo na trávníku již zřetelně rozlito a oni asi neviděli valně odtamtud do klesající tmy.

Uviděl je teď velmi dobře. Byli to čtyři holky a čtyři mládenci. Oblečeni byli v co se dalo a bosé nohy měli černé nikdy nemytou tvrdou okoralou kůží. Jeden byl malá hrbatá stvůrka, jeden byl bezruký, jeden, jaksi podivně zlomený v půli, chodil namáhavě stále v předklonu tahaje levou nohu za sebou, jeden s neobvykle zohavenou tváří bez nosu a zřejmě i bez jednoho oka zdál se být z nich jediný zdravý, avšak v té chvíli upadl na zadek a v dusivém záchvatu kašle zvracel. Jedna z holek byla podobně sražená jako hrbáč a řídké vlasy jí sotva pokrývaly lebku, jedna očividně s útěžkem byla až na břich neuvěřitelně vyzáblá v údech i ve tváři a byla nejčernější a nejošklivější ze všech, jedna naopak byla celá odulá a jakoby napuchlá, úplně už bezzubá, což i ve srovnání s polozubostí ostatních bylo nápadné a působilo odporně, jedna byla na první pohled ubohý idiot s velikánskou hlavou a úplně vodovýma stále mokrýma očima, hnusně uslintaná a s jazykem vysunutým z huby, ze všech oblečená nejnedbaleji, prakticky napůl nahá, o což se ani ona ani nikdo z ostatních nestarali.

Pokoušeli se držet za ruce v kole a tancovat nebo alespoň poskakovat kolem hraničky. Zřejmě nepadalo v úvahu, aby

ji někdo z nich teď anebo později v noci přeskakoval. Pivo samozřejmě nepili, jejich trhavé, motavé a pajdavé pohyby byly dány jejich tělesnou konstitucí či zmrzačením. Nepochybně to byli všichni mladí z vesnice i z okolí.

Cosi vyli, měla to být nějaká píseň. Zdálo se, že mnozí z nich nedovedli nebo nemohli řádně artikulovat, a že by někdo z nich měl hudební cítění bylo vyloučeno.

Snažil se teď projít kolem nich nepozorován. To, jak si je prohlédl, mu stačilo. Bylo to ještě o mnoho horší než v jeho vlasti, ale ne horší než v ostatních vesnicích, jimiž procházel teď na pevnině už déle týdne. Přesto se znova vnitřně otřásl a začal se v úzkosti a bolesti modlit. Došel k těm pěti obydlím a zůstal stát uprostřed bahnitého a smradlavého plácku mezi nimi. Rozhlížel se a nebyl s to se rozhodnout, do které chatrče má vejít nejdřív. Stěnami bez oken probleskovala jen matně záře ohnišť tam, kde opadalo z proutí bláto. Dveřmi se valilo ven víc dýmu nežli dírou ve střeše, aspoň se tak zprvu zdálo.

Obhlídl vše ještě jednou a zatloukl na dveře, které měl nejblíž. Ozvalo se mečení a chrochtání.

I když sa nevyptával, dozvěděl se od mrzáků, které se skoro bál nazývat lidmi, že v posledních letech tu pravidelně v létě protahují Seveřané, nadto tu byl další nový mor a kdo přežil a nebyl odvlečen, byl jen mrzák, který neměl sílu táhnout pluh, po dva roky se už nic neurodilo. Ale bylo to pořád lepší než na jihu, kam šel. Tady alespoň tihle přežili, tam vybili všechny Maďaři.

Ještě před pár desítkami let - kdy, to nikdo nevěděl, nevěděli ostatně ani, který rok je letos, tím méně, kolikátého je - byl tu kostel, ba byl kostel v každé vesnici a všechno se kupilo kolem velkého kláštera, a proto mají dodnes zvyk zvonit ráno a večer na kravský zvonec, který tu zůstal. Jak se klášter jmenoval, už nevědí. Do kostela je dnes nejblíž den cesty. Dlouhá léta se tam nikdo nevypravil - ono jde o to, tu cestu vydržet s těma nohama, které mají. A pak - není jisté, že tam ještě kostel stojí a že tam nejsou Maďaři. Tady je to ukryté, nevábné, nikoho to sem neláká, už ani Seveřani sem asi nepřijdou, vědí, že to tu všecko vybrali, ani ženské tu už nejsou, tak co by tu hledali. Mladí jsou zdraví, však je mohl vidět tancovat, letos se dají znova do orání. Mají tři krávy a v každé chalupě podsvinče a kozu. Děti umírají šmahem všechny, to je pravda, ale co taky by s nimi dělali. Jen by vadily, takže to takhle Bůh zařídil líp.

Příští dva dny šel dál na jihovýchod. Lesy pozvolna řídly, volná krajina byla však liduprázdná. Vyhořelé vsi, kostely, kláštery, po celé dva dny nepotkal lidi. Kam odešli, těžko říct. V minulosti, možná ještě v poměrně nedávné minulosti, před padesáti nebo tak lety, museli tu však být.

Třetího dne uviděl již z dálky město.

Když poprosil, pustili ho do paláce. Seděl v kuchyni při ohništi a modlil se. Muži spravovali domácí nářadí, ženy stále pobíhaly a rámusily. Psi se rvali a bál se, aby ho neporafali. Náhle přišel seshora sluha a volal ho. Biskup chtěl vidět cizího příchozího.

V rozlehlé síni bylo tma a zima. Jen u krbu bylo světlo a zřejmě i teplo. Mníšek si však stoupl do kouta a dřepl si v rohu. Sluha ho ohlásil a ti dva u stolu ho zatím nevolali. Mluvili a jejich hlasy se rozléhaly celou kamennou prostorou.

Biskup hostil nějakého svého přítele - jak mníšek vyrozuměl z řeči - císařova kaplana, který sem zajel ode dvora, putujícího právě nedaleko odtud.

Měli dobrý ještě kozí sýr, čerstvě upečené a sádlem maštěné placky a loňské lojové škvarky, podle poznámek soudě přece jen již žluklé. A pili pivo, skutečné pivo, i když už dost zvětralé.

To, o čem hovořili, znal i mníšek od dětství nazpamět, jen to mohlo snad být zajímavé, že to platilo také pro okolí samého císařského dvora.

Ke konci století od příchodu našeho Pána Ježíše Krista devátého ani v samém srdci Římského císařství nebylo klidu a bezpečí. Ze severu až do středu země pronikali Dánové a jiní Seveřani, od východu táhli Maďaři a ostatní národové, od jihu útočili nejen na pobřeží, ale až do nitra říše Saracéni.

Pobřežní krajiny při moři severním i při jižním byly z velké části přímo v rukou pohanů, pohraniční oblasti na východě zcela vylidněny.

Nejen Anglie, Skotsko a Irsko, odkud přicházel mníšek, byly zaplaveny barbary, ale i Itálie, kde sám Řím byl jednou pustošen Normany, jednou Saracény a stále otevřen i všem dalším nájezdníkům. Divoké národy obsadily všechny země od Alp až po Řecko a Konstantinopol byl obléhán, z evropské pevniny Bulhary, z asijské pevniny Araby a desítkami s nimi táhnoucích kmenů. Za Pyrenejemi Mauři, na Rýnu Dánové, na Labi Srbové, na Dunaji Maďaři.

Tam, kde za dědů bývalo deset farností, zbyla jedna, v které diecézi třicet klášterů, dnes dva, hynutí lidu bylo jako jakási exploze se stále stupňovanou rychlostí, a co se dělo v zemích obsazených barbary, to se vůbec nevědělo, jen se tušilo, že tam křesťané zašli úplně.

Císařský dvůr se potuloval po Galii od falce k falci, nikde se nemohl trvale uživit, odnikud nemohl vybírat daně a shánět vojáky, jichž bylo třeba ne proti cizím hordám, těm se jen bez jakéhokoli pokusu o odpor ustupovalo, nýbrž proti knížatům langobardským, která stále v Itálii válčila a hrozila obsadit Řím a s ním strhnout na svoji stranu i korunu císařskou.

Biskup dal hledat ve spíži křížaly, pokud tam ještě po zimě zbyly, ale zbylé byly už plesnivé, a tak je nejedli.

Řeč šla o tom, zda pohani zabíjejí i ty kněží, kteří se odřeknou víry - to vědět bylo důležité. Zprávy si odporovaly, ale zdálo se, že pro nedůvěru i odřeknuvší se po čase popraví - což bylo skličující. Saracéni pak bez ohledu na cokoli každého prodali v Africe či na Eufratu do otroctví.

Císař konstatinopolský už nemohl dále křesťanské otroky vykupovat, ba byzantští kupci prý s nimi obchodovali také. Ostatně - kdo věděl, zda císař konstantinopolský ještě existuje? Poselství, jež ode dvora bylo tam předloni vypraveno, vrátilo se po půl roce zpět z poloviční cesty, neboť nebylo žádného spojení po souši ani po moři.

Biskup naléval piva a harašil velkým mečem, kaplan vyprávěl zvěsti o zázracích a znameních. Tu teprve si vzpomněli

na mníška.

Mníšek mluvil neochotně a málo. Biskup a kaplan ani nečekali, že by se uměl vyjadřovat. Mluvili lámanou latinou, často si nerozuměli. Když zjistili, že jde z vypáleného irského kláštera, kde zbyl naživu sám jediný, projevili zájem teprve tehdy, když řekl, že jde k Svatému otci s opatovým odkazem. Mníšek vytáhl z tlumoku balíček a rozvinul pergamenovou listinu. Byla to noha svatého Patrika a průvodní list o pravosti ostatku. Biskup a kaplan se snažili list přečíst, ale neznali dobře všechna písmena. Mníšek jej tedy přečetl nahlas, ale jeho latině opět zcela nerozuměli. Dali mníškovi plesnivé křížaly a propustili ho v Kristu.

Sešel dolů do kuchyně, odkud ho poslali nocovat do maštale. Zahrabal se do slámy a se zavřenýma už očima se pomodlil.

Po třech týdnech blížil se už k velehorám. V poslední dny se začaly rýsovat na obzoru vysoké, tiché a bílé ledovce, kdesi v dálce uzavírající cestu k Římu. Ráz krajiny se změnil, ale zpustošení bylo stále stejné. Protože s příchodem jara začal mezi zbytky lidí opět řádit mor, vyhýbal se městům a pokud možno i vesnicím, zastavuje se v nich, jen když potřeboval vyžebrat jídlo. A toho nebyl zvyklý potřebovat moc. Byl vyzáblý, ale byl přece jen mlád a mohl ještě mnoho snést.

Na počátku noci přišel jednoho dne na kamenitý břeh horské bystřiny. Na ostrohu, coby kamenem dohodil od cesty, hořel malý ohýnek. Tváří k němu seděl muž. Když mníšek šel blíže, viděl, že je to stařec. Pozdravil ho.

Na vyzvání usedl k ohni. Muž na větvi opékal kus slaniny a vedle něho ležel velký kus chleba. Ranec, o nějž se opíral, byl velký a nacpaný. Muž neměl nos a levou ruku, ale byl oděn v kdysi bohatý šat, nyní již roztrhaný a špinavý. Začal jíst, aniž se pomodlil či jen pokřižoval, a za chvíli, když už byl zřejmě syt, pokynul mníškovi, aby zbytky dojedl. Posuňky činil s jakousi vznešeností, jež nebyla vlastností prostého lidu, ale stále si sám pro sebe něco mumlal a házel hlavou co chvíli ze strany na stranu, jako by byl zaujat nějakou pří, kterou sám se sebou vedl.

Najednou se mníška zeptal:

"Odkud jsi?"

"Zdaleka, pane."

Nad oslovením se muž nepozastavil a bral je tak, jako že mu opravdu přísluší.

"Odkud?"

"Z Irska, pane."

Muž se na mníška ostře zahleděl, přestal brumlat a trhat hlavou.

"To jsme pomalu krajané!" řekl skoro vesele.

"Jsem z Ulsteru, z kláštera svatého Donovana," řekl mníšek udiven zdůrazněným krajanstvím.

Muž zavrtěl hlavou.

"Neznám to tam," řekl. "Nikdy jsem tam nebyl. Ale můj otec pocházel od jižního pobřeží a chtěl, abych se tam někdy podíval. Ale nedostal jsem se k tomu."

Mníšek mlčel.

"Proč jsi tu?" zeptal se po chvíli stařec.

"Náš klášter vypálili vikingové. Já jediný jsem přežil."

"Proč?"

"Protože mi padl trám na hlavu a já ležel jako mrtvý. Teprve v noci jsem přišel k sobě. Ale náš otec opat taky ještě žil."

"Kde je teď?"

"Je taky mrtev. Utloukli ho kostmi."

"Kostmi?"

"Koňskými. Žrali a on musel stát uprostřed a zpívat jim k tomu adventní zpěvy. Přitom na něj házeli kosti - a koňské kosti jsou velké a otec byl starý, až ho porazili na zem a tam umlátili."

"Zajímavé," řekl stařec.

Po chvíli, kdy si zase začal brumlat sám pro sebe, se znovu zeptal:

"A kam jdeš?"

"Jdu k Svatému otci. Otec opat mne před smrtí pověřil, abych mu odnesl ostatky našeho svatého Patrika."

"Že se s takovou pošetilostí taháš," řekl muž a vytáhl si novou placku chleba. Jak jedl, vystupoval mu teplý dech jako pára dírou v obličeji.

"Umíš číst?" zeptal se znova.

"Ano."

Mluvili dosud mezinárodní franckou hantýrkou.

"Latinsky?"

"Ano."

"A řecky? Měli jste u vás ještě řecké knihy?"

"Měli. A umím."

Zdálo se, že starý muž zjevně ožil, oči se mu rozšířily a zaleskly.

"Jaké knihy jste měli?"

"Evangelia a žalmy."

"Měli jste Klementa, Origena, Dionýsia?" ptal se stařec chamtivě.

"Ne."

"A znáš je? Slyšel jsi přece o nich?"

"Ne."

"To jsou doby!" zvolal stařec. "Když můj otec byl ještě císařem Karlem povolán do Cách, aby učil, měli v irských klášterech církevní otce všechny a otec sám přivezl knihy Origenovy. A za padesát let - taková spoušť!"

Mníšek mlčel.

"Spoušť, temnota, nevzdělanost, pověra," dodal stařec.

Mníšek považoval vyptávání za skončené, a sepjav ruce, začal se, protože dojedl, tiše modlit.

"Nedrmol to!" zvolal stařec. "Nemůžu to už ani slyšet - a někdo, kdo umí řecky, kdo si může najít pravdu v božských knihách, ten už mne opravdu rozvzteklí, když drmolí otčenáše a ještě větší pitomosti!"

Mníšek byl udiven, ba až polekán a přestal.

"Ukaž, mluvíš-li vůbec pravdu," spustil stařec ostře, a vytáhnuv z rance knihu, podal ji mníškovi.

Mníšek začal plynně a se zřejmou zvědavostí a chutí číst, kde mu stařec ukázal.

"A kdo dobře prožije svůj příslušný čas, vrátí se zpět do příbytku své příbuzné hvězdy a bude míti život blažený a s ní společný; pakli však neobstojí, promění se při druhém narození v přirozenost ženy; neustane-li ještě ani v tomto stavu od špatnosti, podle toho, čím se proviňoval, promění se podle této vlastnosti pokaždé do takové nějaké zvířecí přirozenosti a ve stálých proměnách nebude dříve zbaven svých útrap, až podřídí se dráze totožnosti a stálosti, kterou má v sobě, rozumem přemůže onen velký a později přirostlý shluk z ohně i vody a vzduchu i země, bouřlivý a nerozumný; pak přijde do svého prvního a nejlepšího stavu..."

Mníšek se zakoktal jakoby z rozpaků či strachy a muž mu knihu vytrhl z ruky.

"To je božský Platón. Timaios," řekl vznešeným tónem, ale současně jako by byl sám u vytržení.

Mníšek mlčel.

"Tuto knihu přivezli za mého mládí na císařský dvůr poslové jediného pravého císaře, císaře konstantinopolského. Můj otec a já sám jsme ji opsali několikrát, ale dnes je tohle už asi jediný opis, který ještě v téhle děsné části světa existuje.

Jdu do Konstantinopole," dodal náhle bez souvislosti.

Mníšek mlčel, zřetelně stísněn, jak by si byl musel všimnout každý, kdo nebyl v tak prudkém vzrušení jako stařec.

"Jdu do Konstantinopole. Vezmu tě s sebou. Umíš ten božský jazyk a my dva jsme možná jediní na téhle straně světa, kteří jej umíme. Budu ti vyprávět, jak dlouho už jdu do Konstantinopole. Jednou jsem byl již na dosah ruky. Byl jsem v nejbožštějších Athénách a líbal jsem práh Athénina chrámu a oltáře věčných bohů - avšak pod Akropolí v obrovském moři trosek žije jen na dva tucty špinavých a smrdutých barbarů v chalupách z proutí anebo v zemnicích vyhrabaných pod zřícenými mramorovými architrávy. Nad nimi se do nebes tyčí nejkrásnější stavby světa, oslnivě se třpytící chrámy na příkré skále, schody rozkotané, vymleté a spláchnuté dešťovými bystřinami a vykopané barbary celých věků, nádvoří i vnitřky chrámů zarostlé křovím, které okusují králíci hnízdící pod oltářem, nad nímž se do větší výše, než jsou tyhle divoké stromy tady nad námi, zvedají obrovité, ale ve své ohromnosti štíhlé sloupy - tam jsem velebil bohy, kteří jsou ti jediní praví a nesmrtelní, a plakal jsem nad všemi těmi zapomenutými a neznámými knihami, které nám zanechali dávní mudrci, abychom mohli přestat být zvířaty a stali se lidmi. Ale tyto knihy nejsou zapomenuty, všechny jsou v Konstantinopoli, a třeba i císař a patriarcha je hledají a zakazují, stejně jako ty temné kebule tady, přece tam žije společenství učenců, k němuž i my dva, poslední v této končině zkázy, patříme duchem, společenství těch, kteří dále čtou a opisují knihy poznané pravdy a učí jí - a ne těm trapným ohavnostem, které se přemílají v kostelích, a zde nadto lidmi, kteří neumějí přečíst a napsat ani jméno toho svého Krista."

Mníšek mlčel zaražen, že by se v něm krve nedořezal. Byl jako ochrnut a nemohl promluvit ani utéci - nadto se stále více obával, že jeho druh je buď pohanský čarodějník nebo šílenec. Věděl, že jsou a kde jsou Athény, ale představoval si je vždy jako velmi rozsáhlé klášterní město, v němž následníci žáků apoštola Pavla konají v krásných vznešených kostelích z dobrého dřeva a břidlice neustávající služby boží v té podivné, ale posvátné řecké řeči, jíž kázal i náš Pán Ježíš Kristus. Starcův popis Athén byl neuvěřitelný snad ještě víc, než jeho pohanské rouhání.

"A tam mi vyrvali nos a usekli ruku," dodal stařec vášnivě a zamával levým pahýlem.

"Povím ti hned jak," pokračoval rozrušeně, když mníšek dále mlčel.

"Bylo nás několik, kteří jsme se osvíceni četbou té božské knihy, kterou jsi teď právě držel v rukou, rozhodli odejít do Konstantinopole. Měsíce jsme v Itálii čekali na loď, ale na ní nás zajali neretvanští piráti. Jako otroci jsme pak byli vláčeni z ruky do ruky, všichni mí přátele se mi tak ztratili a já jsem se nakonec řízením božské Prozřetelnosti dostal až do Řecka.

Ale tam se už řecky nemluví! Šišlavá barbarská slovanština je jediné, co dnes v té posvátné zemi uslyšíš. Jen bohové mi dopřáli, že jsem byl zavlečen až do Athén. Když se mě tam chystali s ostatními otroky prodat dál, utekl jsem poprvé. Chytili mne a proti očekávání mne nezabili. Jen zmrzačili ze vzteku a až pak přišli na to, že teď už jim nejsem k ničemu, že mě nemůžou dál prodat," vyprskl stařec v kašlavý smích, který zněl velmi nepřirozeně, protože vycházel dírou v obličeji. Natáhl se k potoku a do kalíšku, který vyňal ze záhybu šatu, nabral vody a pil. Mníšek, jakoby nepřítomně, ho napodobil a pil z dlaní.

"Utekl jsem podruhé a ani mě dlouho nehonili. Nic ze mě už nekoukalo," poznamenal suše starý muž, když se napil a kalíšek zas opatrně schoval v záňadří.

"Pohleď, co jsem si ale odnesl!" zvolal znova nadšeně, nevšímaje si už, že mníšek mlčí, a jako by nehovořil s ním, ale s někým, kdo jeho nadšení může rozumět. Zahrabal se do rance a vzápětí vytáhl malou terakotovou polychromovanou sošku nahé ženy, tak jak zřejmě vystoupila z lázně. Opatrně si ji postavil v dlani a přiblížil ruku ke světlu ohně. Mníšek však neviděl nic, co by jej překvapilo, tím méně uchvátilo, viděl jen kus vypálené hlíny, který velmi vzdáleně připomínal lidskou postavu, tak jak ji znali u nich v klášteře. Neměla do sebe pranic krásného, ba byla očividně zcela ohyzdná, tak jak je ohyzdné a bez estetických proporcí lidské tělo, když se svlékne. Tohle tedy opravdu nebylo žádné umění, ačkoli stařec si to patrně myslel. Muž mu přistrčil figurku k nosu.

"Čti," povídal.
"Psýché," přečetl mníšek.
"Psýché," opakoval v tichém transu stařec.
"Víš, kdo to je?"
"Duše."
"Ubožáku!" řekl zcela nelogicky muž a sošku pečlivě zabalil do látky a vsunul zpět do rance.
"Šel jsem a skrýval jsem se v horách, jsou tam všude divoké hory - ne tak vysoké, ale divoké," ozval se znovu muž.
"Šel jsem týdny, až jsem polomrtvý došel k druhému moři. Tam stojí palác římského císaře, tak veliký, že v jedné jeho jediné čtvrti je dnes celé město. Tam konečně byli Řekové, poprvé jsem slyšel tu řeč a mluvil jí, i když už to byla řeč pokažená. Ale o knihách neměli ani potuchy, a abych se znovu mohl vypravit do Konstantinopole, musel jsem přeplout nejprve zpět do Benátek.
Ale jak mám zaplatit těm vydřiduchům cestu, když jsem mrzák!" vykřikl náhle zuřivě.
Mníšek se celý svinul úzkostí.
"Chodím tedy a opisuji po klášterech knihy, stále stejně hloupé a ještě hloupější, a ještě jsem rád, když jednou do roka si tak vydělám co by se za nehet vešlo. Ale teď jdu do Konstantinopole! Mám na loď pro dva, pro tři - tolik jsem si uschoval - pojď se mnou, jsi mladý, já už na opisování ani na čtení nevidím, budeš mi číst - a já tě budu učit," hovořil blouznivě. "Pojď se mnou, tady je se vším konec, za pár let se tu všude budou prohánět jen barbaři - všechny vybijí a sami se pak pobijí mezi sebou - zde je se vším skoncováno, i císař, i papež jsou už stejně barbaři, v samém Římě se najde sotva tak tucet lidí, kteří umějí aspoň správnou latinu - ale na východě je pořád živé poznání minulých věků, na Fóru tam dosud stojí Feidiova Athéna s rukama napřaženýma k nám, jsou tam stále, třeba v skrytu, čteny knihy a ctěni bohové a múzy - k těm se vrátit, u těch se znova napojit, tam nabýt síly a tu pak věnovat dál svým potomkům a posléze třeba i barbarům, aby ohromeni úžasem zůstali stát nad nepřekonatelností a nesmrtelností ducha, kterého nám objevili staří!"
Však mníšek se bál a mlčel.
"Je to přes pět set let," povzdechl náhle stařec, jako by všechno vyčerpání ze samomluvy teď na něho náhle dolehlo.
V posledním světle ohně začal stařec vytahovat z rance knihy a rozkládal je před sebou po trávě. Byly staré a vetché, ale přepečlivě opatrované v plátěných šátcích. Stařec je otvíral, přibližoval k očím a zas oddaloval, otáčel je ke světlu a křivil se nad nimi, šeptal si opět nevšímavý vůči přítomnosti cizího, ale zdálo se, že sotva čte, nýbrž jen zpaměti si opakuje to, co kdysi v nich viděl psáno.

Když bylo po půlnoci a oheň dávno vyhasl, odplížil se mníšek co nejtišeji od svého večerního druha, přebrodil potok a poslepu se rozutíkal pryč, po cestě k Alpám.

Cesta alpskými průsmyky byla i v létě značně zlá.
Bylo vidět, že cesta byla kdysi udržována, že však již po desetiletí se na její stav nedbalo. Občas byla při cestě opuštěná stavení, zřejmě nocleháren a útulků pro pocestné, ale dávno prázdná, zřícená a zarostlá křovím a bylím. Přece se však sešlo po cestě více lidu a mníšek se stal členem jedné putující skupiny
Byli to většinou kajícníci či zbožní poutníci na cestě do Říma, spíš už pokročilého věku, kteří počítali s tím, že na svaté pouti třeba i složí kosti. Jen zřídka je míjeli jezdci, někdy samotní, někdy houf, kteří nesli poselství velkých pánů.
Putování pěších se táhlo týdny. Nikdo tu nezaváděl žádné velké rozhovory, všichni byli v neustálém strachu před lupiči a s podezíráním se sledovali sami mezi sebou. Lupiči často vysílali špehy, aby se na den dva ke skupinám připojovali a zjistili, zda něco cenného nenesou. Tak každý rozvazoval svůj pytel zády k ostatním a s nedůvěrou koukal zvlášť po mladších spolupoutnících, a mníšek se proto s nikým neseznámil, nemluvil, seděl a jedl stranou, tiše a soustředěně se modlil, a když sestoupili z hor, byl rád, když se skupina opožďovala a mohl ji s lehkým srdcem opustit.
Nížina, do níž vcházel, byla omamně teplá a vonná a byla zatím nejkrásnějším krajem, který kdy viděl.
Nebylo tu hlubokých lesů, ale až do obzoru louky a i mnoho obdělaných polí, a mezi nimi potoky, říčky, řeky, vesnice a města. Cesta vedla mezi nimi a jimi a místy byla dlážděna velikými kamennými deskami, tisíc let starými. A v městech, ba i ve vsích, mezi domky, domy a chatrčemi stály kostely, staré i novější, a vedle nich budovy nebo jejich zbytky, jaké dosud neviděl, chrámy a veřejné stavby Římanů, jak mu vysvětlili domácí lidé.
Jednoho večera uprostřed luk přišel k plápolající hranici, kolem níž pobíhalo několik pacholků, všichni zřejmě obsluhující pána, který seděl před barvami jiskřícím stanem, jaký mníšek dosud nikdy neuzřel. Seděl na rozkládací stolici bez opěradla, byl bohatě, jak se mníškovi zdálo, až královsky oděn a čekal, až mu na připraveném stolku bude podáno jídlo. Vedle něho stálo už připraveno umývadlo a ručník k omývání rukou. Nad ohněm se opékala nějaká drobná zvěřina.
Mníšek měl hlad, ale neodvažoval se přistoupit, ačkoli bezděky přešlapoval na jednom místě. Tu si ho pán všiml a zavolal na jednoho služebníka, aby jej přivedl. Mníšek se ocitl před pánem, ale tomu právě předložili na stříbrném náčiní jídlo a pán se začal, jak to aspoň vypadalo, modlit.
Tu poznal mníšek, že pán je Žid. Věděl o Židech z klášterní četby jen to nejhorší a poprvé je viděl teprv až na své cestě v Londýně, kde mu je ukázali. Vypadali stejně jako ostatní lidi, jen byli zvláštně vybraně a se zálibou v barvách oblečeni a poznali se bezpečně teprv při své modlitbě, kdy si ovinovali paže i čelo a cosi vykřikovali zcela neomaleně, kdekoli byli na ulici, a mníškovi to připadalo, stejně jako ostatním, neobyčejně drzé počínání.
Nyní se pán modlil týmž způsobem a na mníška ani na své služebníky nic nedbal, ačkoli bylo zjevné, že jeho služebníci jsou křesťani. Mníšek by byl nejraději zmizel, ale bál se pánovy zřejmé moci.
"Sedni si a jez," řekl pán latinsky.

Mníšek si sedl kousek stranou na zem a přijal předek zajíce, který mu sloužící hodili.
Pán měl na stolku rozestaveny nádobky s různými omáčkami a sousta si v nich namáčel, otíraje si skoro pokaždé znovu ruce ručníkem namočeným ve voňavé vodě.
"Odkud?" zeptal se pán.
"Z Irska."
"Mám tam přátele," řekl pán a vybral si další kousek z mísy, kterou mu držel sloužící.
"Kam?"
"K Svatému otci."
"Jdu od něho."
Mníšek mlčel.
Žid jedl pomalu, ale se zřejmým požitkem.
"Léčil jsem mu svrab. Kdyby se myl, nemusel by ho mít."
Zastavil ruku se soustem nad stolkem, rozhoduje se, do které omáčky je namočit.
"Ale on se nemeje."
Smočil sousto v nádobce zcela napravo a dal do úst.
"A mýt se nebude," zahuhlal, když sousto rozžvýkal.
"Nevzdělanec." Polkl a omyl si prsty.
Mníšek zaražen mlčel.
"Co mu chceš?"
"Vypálili náš klášter..."
"Vím!" mávl rukou Žid. "Všude stejné. Co mu neseš?"
"Svaté ostatky."
"Můžeš je přiložit tady na oheň."
"Od našeho otce opata."
"Vím. Všude stejná omezenost."
Mníšek mlčel a přitáhl si svůj raneček pevně k sobě.
"Jistě neumíš ani číst," řekl Žid.
"Umím."
"Latinsky?"
"Latinsky i řecky."
"Podívejme!" řekl Žid a poprvé se na mníška pozorně podíval.
"A cos četl?"
"Svaté písmo."
"Můžeš si je strčit za klobouk," odpověděl Žid s klidem, ale bez pohrdání. "Můžeš jít se mnou. Tady je tě škoda."
"Kam?" vyhrkl nechtěně mníšek.
"Ke kalifovi. Teď se ještě stavím na císařském dvoře, císaře prý trápí žaludek. Ale pak jdu rovnou domů. Nemá cenu se tu vůbec zdržovat."
Mníšek mlčel a Žid zatím dojedl, sloužící mu teď lili na ruce voňavou vodu a on se umýval.
Vstal a rozložili mu lehátko před stanem. Byl velmi teplý večer.
Mníška a všechny kousali komáři.
"Namaž se touhle tinkturou," řekl Žid mníškovi a hodil mu lahvičku. "Nemůžu se dívat, jak se pořád plácáš a drbeš."
Mníšek poslušně otevřel lahvičku, ale nevěděl, co má s vodičkou dělat.
"Obličej a ruce a nohy!" křikl na něho Žid.
Mníšek se jeho hněvu bál a poslechl.
"Poslyš, půjdeš se mnou. Potřebuji sekretáře. Posledního jsem nechal v Římě. Kradl a pil. Ty nepiješ - já taky ne. Budu ti diktovat. Oblíknu tě a budu ti platit. Neztratíš se. Naučím tě přitom spoustu věcí," hovořil Žid mávaje kolem sebe záhyby pláště, aby se ochladil.
Mníšek se bál snad stále víc.
"Tady je stejně všemu konec. Vyřežou vás barbaři, protože sami jste barbaři. Nebude to už trvat ani sto let. Všechno tady zajde, a před tisíci lety tu byla jedna z nejkrásnějších provincií!"
Pokračoval zvolna a jakoby unaveně, nečekal na odpovědi.
"Všechno pomíjí, jak vidíš. Ale vědění je věčné a je stále mohutnější. Půjdeš se mnou ke kalifovi a užasneš.
Známe složení všeho lidského těla lépe, dvakrát lépe, než znali staří. Léčíme co bylo nevyléčitelné. Studium fyziky a mechaniky nám dnes dává nepřemožitelnou sílu. Stavíme stroje, které desetinásobně zrychlují lidskou práci. Plavíme se po mořích a vede nás nejen obloha, ale i magnetická střelka. Rozumíme pohybu hvězd, víme, jak zem obíhá kolem slunce, podobně jako měsíc kolem ní, dovedeme předpovídat budoucí, stejně jako poznáváme minulé. V knihovnách je uloženo všechno poznání světa a učenci je denně rozmnožují. Čočkami, jež brousíme, nazíráme neviditelné a přibližujeme vzdálené na dosah ruky.
A to je teprv začátek, ano, teprv začátek toho, co můžeme a čím budeme. Ovládneme všechny čtyři živly, podřídíme si tak celou přírodu, která jen čeká na to, aby nám sloužila, vynalezneme stroje, které budou pracovat úplně samy, získáme perpetuum mobile - zdroj pohybu, který nevyhasíná, nebo až za nekonečně dlouhou dobu - budeme jezdit bez potahu a budeme létat oblohou, sestoupíme na dno moří a odneseme odtamtud skryté poklady, zažehnáme nemoci i smrt či alespoň prodloužíme náš věk do nedohledna, budeme bydlet ve skleněných palácích dosahujících až do oblak a budeme jíst jídla, jaká země dosud nespatřila, a odívat se do rouch lehčích a hebčích než hedvábí.

A k tomu ke všemu je třeba jen vzdělání, jen práce vědcovy, a proto zde je všemu konec, zde už nikdy nic nevzejde, zánik vzdělanosti vás tu všechny zahubí.

Půjdeš se mnou a poznáš, co je věda, a porozumíš, co nám přinese věda - dnes už, nejvýš zítra, za jeden, za pár lidských věků - a nebude už bídy ani otroctví a nebude třeba stálého válčení a ničení a zabíjení - věda přinese s sebou šťastný věk, který bude trvat na všechen čas.

Půjdeš se mnou ke kalifovi," zakončil náhle rezolutně Žid a roztáhl se na lehátku ke spaní.

I všichni ostatní se už uložili, jen jeden klímal u ohně, aby nevyhasl.

Spustila se černá noc. Mníšek pevně držel svůj uzlík s nohou svatého Patrika a modlil se. Řeč Židova byla tím nejhroznějším, co dosud kdy slyšel. Když oheň již uhasínal, doutnaje pod popelem, a nebylo vidět ani na krok, mníšek se převelice opatrně a tichounce odplazil do tmy.

Jakmile se jen trošičku začalo jasnit, rozběhl se pryč po cestě k Římu.

Cesta lombardskou plání ubíhala pohodlně, ale mníšek se stále nemohl dostat dopředu. V kraji se bojovalo a žádný venkovan, tím méně pocestný, si nebyl jist - a tak se mníšek musel stále vracet a utíkat, aby nepřišel pod nůž. Čtrnáct dnů se motal polními cestami, cíli své cesty se spíše vzdaluje než přibližuje. Jednoho večera zalezl na noc do nějakého zbořeného stavení daleko od hlavních cest.

Bylo naštěstí teplo a kromě jídla mu nic nechybělo. Liboval si, že stráví noc v bezpečí. Poslepu rukama čistil zem v koutě od kamení, aby pohodlně ulehl. Tu náhle v protějším rohu zableskla jiskra a od ní vzplála malá hromádka suchého mechu a listí.

Mníšek zdřevěněl leknutím.

Ohýnek ozařoval pouze dvě ohromné nohy v bytelných kožených botách, přivázaných řemínky k lýtku.

Vzápětí zapálil někdo louč a zarazil ji do škvíry ve zdi.

Mníšek spatřil v poměrně jasném světle plamenů velikého, černě zarostlého muže, zabaleného do dlouhého, potrhaného a špinavého beraního kožichu.

"Kde jsou ostatní?" zeptal se obr s podivným cizím přízvukem.

"Já jsem sám, odvětil mníšek.

"Hu..." vyfoukl cizinec.

"Jsem sám," opakoval mníšek důrazněji.

"Jseš toulavá kutna?" zeptal se velikán.

"Ne - náš klášter vyhořel..."

"Dobře mu tak," odvětil cizí. "Co tu děláš?"

"Jdu k Svatému otci," řekl mníšek.

"Paf - to máš kam! Proč jdeš k tomu satanovi?"

Mníšek ustrnul a pokřižoval se.

"Mluv, když se ptám," řekl obr divně přemílaje slova.

"Nesu mu nohu svatého Patrika."

"Zahoď ji hned!" odsekl cizinec a dodal, zřejmě sám pro sebe, řecky: "Vrchol zhovadilosti!"

"Já umím řecky " řekl mníšek ostýchavě, jako by si instinktivně chtěl neznámého udobřit.

"Umíš? - A odkud tedy jsi?"

"Z Irska."

"Kde to je?"

"Je to země v oceánu, ještě dál než Británie."

"Zajímavé. A tam posloucháte byzantského patriarchu?"

"Ne, Svatého otce v Římě."

"Tak tys nikdy nebyl u Řeků?"

"Ne, jen na našem ostrově a teď tady."

"Takže stejně nic nevíš a žiješ ve smrtelném hříchu tak jako ostatní."

"Jsem sice hříšný, ale smrtelného hříchu jsem se nedopustil," zabreptal mníšek v podivné úzkosti.

"Snad nedopustil, ale dopustili se ho na tobě, když tě pokřtili."

Mníšek se pokřižoval a potichu začal drmolit motlidbu.

"Přestaň s tím!" rozkřikl se cizinec.

Mníšek přestal.

"Jsi přece pokřtěný..."

Mníšek přikývl.

"Pak tedy jsi ztracený. Ale počkej, hned tě odkřtím," řekl obr a začal se zvedat.

"Slitujte se nade mnou!" vykřikl mníšek a padl na břicho, ruce sepjaté.

Cizinec se přestal zvedat, znovu se opřel o zeď a spustil mírně, ale důrazně. Mluvil teď řecky.

"Neboj se, kutno. Násilím nic neděláme. To jen ti druzí. Radši poslyš slovo Pravdy. Až poznáš - půjdeš se mnou a budeš mi pomáhat. Protože jdu do Francké země a neumím francky. Budeš mi překládat a učit mě. Já tě pak zachráním z rukou Satanových, v nichž takhle jsi. Tak poslouchej a uklidni se."

Mníšek se zvedl, ale usadil se přece jen do bezpečné vzdálenosti.

"Poslyš, co tě učí náš otec Bogomil." Obr se uklonil při tomto jméně.

"Buďte spravedliví, čistého srdce a připravujte cesty Páně!"

Mníšek se úkradkem pokřižoval. Hleděl stále na špičky svých rozbitých střevíců a bál se oči zvednout.

"Na počátku milosrdný Bůh zplodil svého prvorozeného syna Satana."

Mníšek potlačil násilím výkřik a pokřižoval se znova.

"Leč tento se vzbouřil proti Otci s vojskem andělů. Všedobrý Bůh mu však z lásky postoupil část své říše, v níž by mohl Satan vládnout. V této říši stvořil potom Satan nebe i zemi, slunce i hvězdy, tak jak to učí modloslužebník všech modloslužebníků otec Mojžíš. To přece znáš."

Mníšek mlčel, bál se i jen pohnout.

"Pak jako svou hříčku," pokračoval cizinec po chvilce mlčení, "stvořil Satan člověka, stvořil první pár lidí, Adama a Evu, když byl uzmul potají svému otci jiskru nesmrtelné duše. Vdechuje ji prvním dvěma lidem, svým jedovatým dechem ji stvořitel-Satan tak poskvrnil, že udělal lidi k svému obrazu. O tom taky víš."

Mníšek mlčel.

"Bůh začal pak usilovat o spásu té jiskry nesmrtelné duše, která byla Satanem člověku vdechnuta, a seslal proto na zem svého druhorozeného syna, nadevše milovaného Krista."

Obr se uklonil až k zemi a mníšek se pokřižoval.

"Kristus nad Satanem zvítězil, jak je zaznamenáno ve svatých evangeliích, a uvrhl Satana i s jeho vojskem do pekla, které teprv tehdy bylo stvořeno. Svou smrtí vykoupil Kristus lidem možnost spasení - leč třetí den po jeho nanebevstoupení vytáhli Satan a jeho vojsko z pekla zpět a Satan se usídlil v městě Jeruzalémě jako patriarcha. Poslouchás?"

Mníšek rychle přikývl, protože opravdu poslouchal.

"Démoni, kteří jej provázeli, zaujali místa biskupů a knížat, aby lidi oklamali, podvedli a odvrátili od spásy, přivedli k zatracení - a tak je tomu podnes.

Dva nejvypečenější démoni jsou patriarcha konstantinopolský a papež římský a hned po nich jsou císaři Východu i Západu a jim slouží démoni nižší, králové, biskupové, knížata, vévodové, opati a hrabata, pod nimi pak opět jejich kněží a jáhnové, šlechtici, císařští úředníci a jejich vykonavatelé, takže celý svět je ovládán ne snad jen sluhy démonů, ale démony přímo. A jak jeden ďábel zdánlivě zemře, hned na jeho místo nastoupí druhý, ozdobí se biskupskou mitrou nebo královskou korunou, kněžským rouchem nebo knížecím vínkem - a vláda ďáblů nad lidmi není nikdy přerušena.

To vše nás učil a s tím nás mezi lidi celého světa poslal otec Bogomil z Bulharska."

Černý cizinec se odmlčel, jako by se modlil. Mníšek hleděl na svoje střevíce.

"A naučil nás, jak se z ďábelských tenat dostat. Proti všemu křtu máme odkřtění - které hned na tobě provedu! - proti vší svátosti máme odsvěcení - takže hned tě vyvážu ze všech tvých slibů - ale hlavně nám otec Bogomil zvěstoval, že musíme odmítat všechno poslušenství duchovní i světské vrchnosti, nepodléhat jim, nepovinovat se jim, ale vzbouřit se proti nim, vypovědět jim válku na celý život a neustále až do skončení věků,
pokud nebudou poraženi, zahnáni, z povrchu tohoto světa vyklopeni, pokud nezřídíme království člověka, svět, v němž nebude nad lidmi pána, lidé budou sami sobě vládnout svobodní a bez útlaku, a tak připraví příchod Utěšitele - Ducha svatého, který nastolí nepomíjející říši lásky.

A pokud páni vladaří nad člověkem, démoni vojska Satanova, potud, přikazuje otec Bogomil, nesmí člověk, který chce svého spasení dosíci, je poslouchat, nesmí pro ně pracovat, odevzdávat jim daň nebo desátek a nesmí plodit potomky, neboť ti by byli zas jen otroky Satanovými, na něho a jeho vojsko by pracovali, je vykrmovali, jim sloužili, pro ně ve válkách padali, pro ně se navzájem nenáviděli a vraždili, sami sebe přitom vydávajíce věčné záhubě. Rozumíš teď už?"

Mníšek učinil jakýsi pohyb, který mohl být ano i ne, rozhodně však znamenal, že poslouchal.

"Odcházím nyní do Provence, tady v Lombardii už mnoho lidí uslyšelo Pravdu a podle ní se spravuje. Chudí v údolích i ve městech s radostí přijímají naše zvěstování. Tkalci v Miláně, řemeslníci v Benátkách, ubozí i ti nejubožejší ve vypálených vesnicích, polích a pastvinách, všichni se začínají sdružovat v obcích Čistých božích a začínají odmítat poslušnost svým zotročitelům. V Provenci mne čeká mnoho žíznivých a budeme mít mnoho práce. Neboť já tě hned odkřtím a odsvětím, abys mohl přijmout pravý křest a pravé svátosti Ducha svatého."

Obr se znova začal zvedat a vytahovat něco z rance.

"Ne!!" vykřikl bolestně mníšek.

Obr se zarazil.

"Ještě jsi neprohlédl," pravil zarmouceně. "Budiž. Poučím tě dále. Pamatuj si, že kdybys došel do Říma, kam jsi mířil, k tomu jejich papeži, jemuž jsi chtěl donést nějaké bezcenné kosti, sám na vlastní oči bys nejlépe viděl, jak mám pravdu a co za Satana tam na petrském stolci sedí a jak se má a jak si vede. Vzpomněl by sis, ale bylo by možná pro tvoji spásu už pozdě. Proto nečekej a já tě hned odkřtím."

Mníšek, dosud jako zbavený vší vůle, náhle se s nářkyplným výkřikem vymrštil, a přidržuje si levou rukou svůj tlumok na prsou, vyběhl o překot, mávaje jako křídlem větrného mlýna pravou rukou, do noci, do tmy, ven.

Teď, jako by se na něj konečně přece usmálo štěstí, ničím už nezadržován blížil se k Svatému městu. Leč končiny, jimiž procházel, byly nejpustší, jaké za celou cestu viděl. Po celé dny nespatřil člověka a neuviděl obydleného města. Co dům, to rozvalina, co ves, to spáleniště. Ještě než byl Řím na dohled, uviděl v té poušti obrovské, nekonečně daleko se táhnoucí akvadukty, jež byly v půli rozbořeny, takže horská voda, kterou přiváděly, spadala z nich jako vodopád dolů do rozlehlých zapáchajících bažin, jež se tu vytvořily za staletí. Šel mimo hlavní cestu, a tak aspoň nepadl do rukou Saracénů. Několik dní však nejedl.

Konečně uviděl hradby, jež se zdály táhnout po celém obzoru. Klesl na kolena a nadšeně se modlil. Byl u cíle.

V bráně ho ozbrojenci vpustili bez velkého dohadování. Kráčel mezi pahrbky, z nichž místy vyčnívaly antické sloupy nebo střechy paláců či chrámů, takže si uvědomil, že pahorky jsou hromady rumu zašlých budov. Pořádku bylo vidět stavení zřejmě obydlená, postavená z různobarevného kamene a pokrytá došky. Jak se blížil ke středu toho města

rozvalin, bylo osídlení hustší a objevovaly se křesťanské chrámy, stářím sešlé a jen taktak pospravované, a vedle nich a nad nimi sloupořadí a budovy ještě starší, opuštěné a bez zjevného účelu.

Tak, jak přibývalo lidí na ulici, začal mníšek žebrat.

Ale jen jedna stará babka dřepící před svou chajdou na něho zavolala a dala mu kus chlebové placky, ostatní nějak vzrušeně pobíhali a většina jich pospíchala někam dál do města. Mníšek se maně přizpůsobil jejich směru a za chvíli ke své radosti vyrozuměl z jejich pokřikování, že spěchají k Lateránu, k této máti všech křesťanských svatyní, spolu se Svatým Petrem perle, pýše a cíli všeho křesťanstva. Když dospěl na kopec a spatřil největší baziliku světa, spustily se mu slzy z očí a zastavil se, přivolávaje v modlitbách svého umučeného otce opata.

Však shluk lidu mu nedopřál chvíle k tiché pobožnosti. Lidé se hrnuli k chrámu, jenž byl obstoupen kordónem vojáků. V davu bylo teď vidět i řadu osob lepšího stavu, mužů i žen, i mnoho duchovních, mladých kleriků i starých jáhnů i kněží, a občas se masou prodírala za hrozného křiku nosičů nosítka s osobami zvlášť urozenými či významnými. Zlatem a hedvábím odění velmoži se sjížděli na koních, doprovázeni oddíly vojáků nebo
ozbrojených služebníků.

Mníšek byl nadšen, že je zřejmě nějaký svátek nebo slavnost, takže zapomněl na hlad málo nasycený plackou.

"Kéž by tam byl i Svatý otec Formosus!" opakoval si stále. S tak velkou láskou se těšil na to, že ho spatří, s tak nevědomou nadějí, že ho zprostí všech žalů a zármutků a děsů, jimž po cestě k němu byl vydán, s takovou dětskou důvěrou, že teď nastane dobře a bude mu dobře napořád. K papeži Formosovi jej poslal otec opat jako ke kotvě záchrany ve světě, který jinak jako by už bral za své. A všechny hrůzy, které viděl a zažil, byly teď vskutku jako smazány, svět přece obstával a zlu bylo odstoupiti, když zde, hle, v hlavním městě, sám Svatý otec se raduje se svým lidem a věkověčnost dobra a spásy je nám zabezpečována jeho žehnáním.

V tlačenici lidí byl i mníšek vnesen do chrámu. Zprvu se v něm nijak nemohl orientovat. Jak byl veliký a vznešený! Kdo by si všímal opadaných stěn a vetchého krovu. Záře před oltářem překonávala světlo denní a vůně kadidla pot davu. Mníšek, ani si to neuvědomiv, cpal se stále blíže ke kněžišti, aby co nejvíce viděl. Posléze narazil na řetěz vojáků, kteří ho velmi neomaleně zastavili pár dloubanci, a tu shledal že před ním už je jen zástup biskupů a kardinálů a jejich sekretářů a notářů, kteří všichni čekají na cosi, co se má odehrávat.

Poprvé si rozumně začal prohlížet celou scénu, kterou měl kolem sebe a před sebou. Dovtípil se ještě dřív, než to uslyšel z úst lidí, že zde zasedá Svatá synoda. Lidé kolem něho se přeli, zda je či není přítomen dokonce i římský císař - Lambert. Před oltářem stály dva prázdné trůny.

Dav se rozvlnil a ještě více zmáčkl dohromady. Vojáci, na jejichž záda se mníšek nalepil, zbystřili pozornost. Nějaký průvod šel středem chrámu.

"Formosus!" zakřičeli někteří a vzápětí všechny lodi řvaly.

"Koukněte ho!" Mníšek nic nechápal.

Nad hlavami lidí se vznášela jakási ledabyle a opile se klátící postava v papežském rouchu a tiáře. Od průvodu - který ostatně byl velmi malý - zavanulo mršinou a hnilobou.

"Fuj!" křičeli kolem mníška a prsty si okázale ucpávali nosy.

Mezi biskupy a kardinály složili nosiči židli, na níž bylo přivázáno lidské tělo. Začali je odvazovat, držíce mu hlavu, aby z ní nespadla tiára, a pak tělo přenesli na papežský stolec, kde je opět pečlivě přivázali.

Mníšek hleděl pln děsu, který mu svíral všechny vnitřnosti a pohlaví jako ledovou železnou rukou, do prázdných očních důlků a do díry po nose mrtvoly, která vyceňovala zuby.

Zápach se zřetelně šířil od ní.

Nedokázal si vůbec představit, co se děje. Dav se překřikoval v nadávkách a posměšcích, které mníšek nevnímal. Vzpamatoval se poněkud, až když do vyvýšeného kněžiště vstupoval druhý průvod, nyní daleko početnější, v jehož středu byl na nosítkách nesen druhý člověk v papežském rouchu a tiáře, tentokrát živý. Dav ho již pozdravoval výkřiky, tleskáním, dupáním. Mníšek vyrozuměl, že druhý papež se patrně jmenuje Štěpán.

Dorazil-li s ním i císař - vévoda ze Spoleta - si nevšiml a ani ho to nyní nezajímalo. A tu vystoupil po boku živého papeže tlustý biskup a počal latinou špatně vyslovovanou, takže mníšek dlouho nerozuměl, cosi číst. Dav zmlkl. Mníšek skoro ležel na zádech před ním stojící stráže a taktak se držel, aby neklesl k zemi.

Posléze porozuměl, že papeže Formosa soudí. A pro celou řadu zločinů. Z nich hlavním byl očividně ten, že přísahal císaři Arnulfovi. Mníšek stejně nevěděl, kdo to je.

Vedle mrtvoly, které po chvíli museli jít znovu podepřít hlavu, vystoupil jakýsi jáhen a třesoucím se hlasem začal mečet cosi, co asi mělo být právnickou obhajobou. Tlustý biskup jej co chvíli hněvivě přerušoval a lidé řičeli - hlavně smíchy.

Posléze byl soud zřejmě u konce. Přiběhli biřici a začali z mrtvoly rvát posvátná roucha. Panovačně je odtrhl kat, který přistoupil a za řevu shromážděných slavnostně uťal mrtvole křivopřísežné prsty. Pak dokončili svlečení mrtvého donaha. Oba pohůnci chytili Formosa za nohy a doprovázeni vítězoslavným křikem táhli ho rychle po zemi z chrámu.

Lidé se nyní o překot tlačili ven. Pro rámus nebylo rozumět slova. Biskupové a kardinálové obklopili živého papeže a odcházeli do sakristie. Mníškem cloumali na všechny strany, za ním vojáci vytlačovali dav z kostela a nešetřili mlácením do jeho zad.

Venku bylo slyšet radostné vytí, které se však po chvíli vzdalovalo do města. To Formosovu mrtvolu přivázali ke koňským ocasům a vlekli utopit do Tibery. To však mníšek už neviděl, jen slyšel od okolních. Vynesen vlnou před baziliku, složil se o kus dál při zdi a zavřel oči. V tlačenici mu roztrhli raneček s nohou svatého Patrika, poslanou papeži Formosovi. Bouře křiku teď zanikla pod kopcem ve zřícených ulicích, ale náměstí bylo stále ještě plné lidí. A náhle zaznělo praskání a rachot, že všichni vykřikli hrůzou a pak ve vteřině zmlkli. Mníšek, zděšen až ke ztrátě rozumu, otevřel v panice oči.

Uviděl jen ohromné mračno prachu, které se valilo proti němu. Laterán, neopravovaný mnoho set let, se z polovice zřítil. V tu chvíli zbytky papeže Formosa topili bidly v řece.

Bez rance a bez střevíců, jichž obojích pozbyl v Římě, sestupoval mníšek z Apenin zpět do Lombardie. Vyhýbal se cestám, po nichž chodili lidé, ačkoli už neměl být oč obrán a za otroka by ho byl taky nikdo nechtěl. Neměl dosud žádný cíl, kam by šel. Byl by asi chtěl jít domů do Irska, protože všechen cizí svět a kraj mu naháněl hrůzu, ale Irsko bylo se vší jistotou obsazeno barbary. Zatím šel, jen aby byl pryč. A všude, kde byl, ho to ponoukalo, aby šel pryč. Kde je konec toho "pryč", nevěděl.

Šel podél horské říčky, aby našel přechod po spadlém stromu nebo brod přes kameny a za jednou zátočinou narazil na muže, který si již, v přednočním soumraku, rozdělal oheň.

Když se muž obrátil, poznal mníšek černého bulharského obra.

"Vida," řekl Bulhar a zahvízdl.

Mníšek se unaveně zastavil.

Druhý ho chvíli pozoroval a pak roztáhl beraní kožich, na němž seděl, a pokynul mníškovi, aby si též sedl. Z bytelného tlumoku vytahoval sýr a slaninu a chlebové placky, a ačkoli bylo zjevné, že už sám pojedl, začal je znova připravovat k opékání.

"Tys mi upláchl," řekl nikoli nepřátelsky. "Vidím, že jsi asi mnoho poznal!"

Mníšek si přisedl.

"Byl jsi v Římě?"

Mníšek přikývl.

"Tak jsi viděl pana papeže?"

Mníšek mlčel.

"Možná že jsi viděl i víc papežů," pokračoval obr ironicky. "Možná že jsi viděl, jak jim bazilika spadla, když tam předtím vedli svůj satanský mumraj. Snad ti o tom lidi vypravovali co?"

"Byl jsem tam tenkrát," řekl mníšek vážně.

"Tak?" obrátil se k němu se zájmem Bulhar.

Mníšek přikývl.

"Tak teď řekni - nepověděl jsem ti pravdu? Neviděl jsi sám Satana v papežském hábitu a jeho ďáble kolem něho, všecky ty biskupy a potentáty na jejich pekelné synodě?"

Mníšek si lehl k ohni a ohříval si ruce a nohy. Bulhar na něho chvíli hleděl a pak, zaloviv ve svých zásobách, vytáhl pár opánků.

"Na!" hodil mu je. Mníšek je vzal a tiše si je obul.

"Komupak jsi dal tu nohu, nebo s čím ses to vláčel?" zeptal se opět ironicky Bulhar.

"Ztratil jsem ji. V Lateránském chrámě - při tom."

"Aha!" podotkl černý obr. "Vidíš, jak to bylo na nic."

Mníšek hrábl po pečeném sýru a jedl.

"Najez se, chlapče," řekl Bulhar mírně, "Vyspíš se - se mnou se vlků bát nemusíš. Ani lidí, ani ďáblů. Teď jsi viděl dost. Zítra půjdeš se mnou, budeme zvěstovat pravdu. Sám ji každému budeš moci dosvědčit.

Odpočiň si!"

Mníšek sice zavrtěl hlavou, ale klidně si lehl na kožich. Obr vstal a přikryl ho pláštěm.

Brzo k ránu se mníšek probudil a hvězdy svítily. V lese na skalách začali první ptáci. Jeho společník spal vsedě opřen o balvan, přes kolena kyj. Mníšek se tiše vymotal z pláště, párkrát našlápl v nových opánkách a dal se na cestu do nížiny.

Dva dny nato vešel na hlavní silnici. V dálce před ním bylo veliké město, ale do večera bylo ještě moc daleko. Po poledni vydatně zapršelo a teď bylo příjemně vlaho, pára stoupala z luk a bláto na cestě rychle vysychalo. Cesta vedla skoro po rovině, jen mírně se zatáčela. Podél ní byly prořídlé zbytky ovocného stromořadí.

Mníšek uslyšel z dálky před sebou hluk a za chvíli zjistil, že to vytrubuje nějaká hudba. Zanedlouho uviděl, jak proti němu jde malý průvod. Vpředu šli pěšky hudebníci, kteří troubili na trubky a mlátili do plechů, bubnů a bubínků. To, co hráli, nebyla však žádná církevní melodie.

Mníšek se zastavil a pak sešel kousek stranou na louku, aby průvod, který tak daleko od města byl podivný, nechal přejít. Sedl si a díval se.

Za hudci jeli mužové na koních, ale zřejmě jen strážci nebo služebníci, za nimi teprve jakýsi velmož a pak řada mezků s nákladem. Průvod uzavírali opět pěší, kteří se lenivě táhli.

Když průvod dorazil blíž k mníškovi, poznal Žida. Seděl pohodlně v arabském sedle, oblečený do skvostného hedvábného šatu, v podivném klobouku, za pasem zlatou dýku, ruce s prsteny jednu volně na uzdě a druhou v bok. Také on mníška poznal a zavolal na něho. Když se mníšek neměl zrovna rychle k tomu, aby se zvedl, luskl prsty a dva ozbrojení sloužící na koních se rozjeli pro něj.

"Copak jsi tak utekl, kutno?" zeptal se blahosklonně Žid, když mníšek šel se sklopenou hlavou podle jeho koně.

"Došel-li jsi pak do Říma k Svatému otci?" zeptal se znovu Žid, když nedostal odpověď.

Mníšek přikývl.

"Za těch šest neděl, co jsem odtamtud odjel, mají už prý třetího Svatého otce," zasmál se Žid, "volají mě, že ten nejnovější má tasemnice. Protože se nemeje. Myslím, že se jmenuje Štěpán, ale než tam dojedu, tak už možná bude zase jiný. Ale nemeje se stejně žádný."

Mníšek se snažil vyrovnávat krok s koněm a byl zticha.

"Přestat!" křikl Žid a zatleskal a hudebníci vpředu přestali. Snad si myslel, že ho mníšek pro jejich rámus neslyší.

"Nepojedu k tomu vašemu císaři. Stejně se o něm neví, jestli vůbec je císařem. V Římě mají teď taky druhého císaře. A mám to při cestě domů. Už mě to tu nudilo. Jsem rád, že jsem tě znovu potkal. Půjdeš se mnou. Tady je se vším konec - tos mohl v Římě vidět sám."

Mníšek nevolky přikývl.

Žid byl ve sdílné náladě a nijak si nevšímal mníškova mlčení.

"Byl jsem v Miláně u arcibiskupa. Má žloutenku. Brzy bude mít i choleru. Nemeje se taky. Říkal jsem mu to, ale je jako zvíře. Totiž rozumem. Tys, koukám, moc nejedl. Za chvíli se utábořím a dám ti najíst. Pak ti budu chvíli diktovat. Musím kalifovi přinést zprávu o těchle podivných zemích. Hrozně ho to rozveselí. Je zvědavý a je veselého ducha. Sepisuji to pro něj, když odpočívám, ale jsem zvyklý diktovat. Nač unavovat ruku. Za pár neděl už budem doma. Budeš mi taky třít masti. Naučím tě to. Jsi legrační chlapík. To mi věř, jinak bych se s tebou nebavil. Tak Řím jsi viděl - a kteréhopak zrovna papeže? He?"

"Štěpána," řekl mníšek lhostejně.

"To je ten, co má ty tasemnice," rozveselil se Žid.

"A Formosa taky," dodal mníšek tišeji, ale klidně.

"To je ten, co měl svrab," zatleskal Žid rukama. "Co měl ten, co byl mezi nimi, mi nevzkázali. Asi všecko dohromady, když vydržel jen čtrnáct dní. Ale mezi námi - oni ho stejně odpravili sami. Tak se to má na tom vašem svatém stolci."

Brali se přes potok a Žid zavolal na velitele zbrojnošů, aby rozbili tábor. Pohodlně se svezl z koně a popošel maličko dál na louku, jal se házet rukama, nohama, dřepat si, kroutit hlavou, ohýbat se v kříži dopředu i dozadu, až si mníšek pomyslil, že ho chytila horoucí nemoc. Ostatní, pokud nebyli zaměstnáni při rozbalování, si kecli tam, kde zrovna stáli, a rozvalili se.

"Co koukáš, kutničko?" zavolal na mníška Žid, když viděl jak stojí a pozoruje ho, asi s výrazem dost nejapným.

"To je gymnastika, přítelíčku, kdyby to vaši svatí otcové taky dělali, nechodili by ve čtyřiceti o holi. Ale oni to stejně nebudou dělat. Nic neznají a nic znát nechtějí. Už jsou hloupější než ti barbaři, kteří je co nevidět roznesou na kopytech. Teď si sedni a počkej, až bude večeře. Jdu se vykoupat."

Přestal se cviky a díval se, jak sloužící nabírají do štoudví vodu, lijí ji do velkého kotle nad ohněm a připravují jakýsi velký cínový žlab.

"Jak dlouho už jsem neměl horkou sprchu!" vzdychl hlasitě pomalu se odstrojuje, zatímco nad žlabem prostírali sluhové baldachýn.

"A splachovací záchod! Neuvěřitelné, že jste tady už dávno všichni nepošli. Ani papež nevěděl, že existuje toaletní papír!"

Baldachýn nad žlabem byl rozklenut jako malý stánek a Žid do něj vstoupil, zatáhl záclonky a vyhazoval ven spodní prádlo.

"Sedni si k večeři a při jídle dobře žvýkej!" volal z koupele. "To tady už taky nikdo nedělá." Šplouchal hlasitě a jeho dalším slovům už mníšek nerozuměl, jak sluhové nalívali do vany další a další štoudve horké vody.

Nikdo ho nezdržoval, a protože bylo ještě dost světlo, pustil se opět po silnici k velkému městu, které zatím už zase nebylo vidět.

Po týdnu či tak asi po deseti dnech začal mníšek poznávat cestu, kterou předtím putoval do Říma. Na obzoru po celé dny stály Alpy s vrcholky ještě jiskřivějšími než na jaře, kdy dny byly šedé přehánějícími se mraky. Rovina přešla v pahorkatinu, pahorkatina v podhůří a posléze začala cesta prudce stoupat do hor.

Z Itálie se vracelo podstatně méně poutníků, než kolik jich na jaře sestupovalo dolů, takže mníškovi bylo snadné se k nikomu nepřidružovat. S poutníky sestupujícími proti němu nevyměňoval mnoho řečí, tvářil se, že se modlí nebo že nerozumí a je hluchý. Jezdci i celá poselstva opět přejížděli rychle oběma směry, jako by bylo ještě tolik co vyřizovat.

Jednoho dne, kdy od rána trvající liják vyčistil silnici ode všech ostatních, kteří se krčili v nějakých zpustlých herbercích při cestě, stoupal mníšek zcela sám a pozoroval s podivem, že asi míli před ním leze do hor ještě jeden takový divous. Co chvíli mu mizel z očí, ale když se opět odkryl větší výhled, stále tam vpředu šel, byť zřejmě pomalu a s obtíží. Mníšek se mu během dne stále více přibližoval, až navečer ho začal docházet. Byl to stařec zahalený do deštěm zplihlého a o lýtka pleskajícího roztrhaného pláště, avšak z drahé kdysi látky, s pevnou holí v levé ruce a s velkým a zřejmě pro něho příliš těžkým rancem na zádech. Když uslyšel, jak se za ním drolí kamení, obrátil se a mníšek ho poznal a pozdravil. Stařec stále mlel hubou, jako by se sám se sebou hádal, a trvalo chvíli, než promluvil.

"Co tu chceš, hlupáku?" řekl rozzlobeně.

Mníšek nevěděl, co by řekl, a jen pozvedl jako v rozpacích ruce.

"Proč jsi mi utekl, kluku?"

"Mníšek opět nic neřekl, ale přizpůsobil krok starci.

"Šel jsi přece k papežovi, tak co tady děláš? Nedošel jsi tam?"

"Došel," přikývl mníšek.

"No a co pěkného ti povídal, když jsi mu nesl takový poklad?"

"Ztratil jsem ho."

"Cože - ztratil? Jak se ti to mohlo stát, hlupáku?" ptal se se stařeckou zvědavostí starý učenec.

"Tak. V tlačenici. Bylo tam moc lidu," odpověděl mníšek roztržitě.

"Bylo tam moc lidu - jakpak moc tam asi bylo lidu, když namísto dvou miliónů, co jich bylo za božského Trajána, jich tam teď je dvacet tisíc?"

"Inu - bylo tam těch dvacet tisíc," řekl mníšek a usmál se tomu, "všichni v jednom kostele."
"A co tam slavily ty skopové hlavy?"
"Ale nic," řekl mníšek chlácholivě, "jen tak tam byli."
"Ty tele, něco tam dělali, ne?" rozhorlil se stařec a rozmáchl se holí po mníškovi, byl ale slabý a pohyb vlastně jen naznačil. Usedl na kámen a shodil ranec. Mníšek přisedl k němu. Nebylo ještě pozdě, avšak starce už cesta vyčerpala. Bylo vidět, že se rozhodl tady nocovat, když přítomnost druhého činila místo bezpečnějším.
"Něco přece slavili, korunovali asi císaře, he..." vyprskl stařec a jako tenkrát i teď mu šla pára ven dírou v obličeji.
"Korunovali nějakého toho svého králíka - to oni dělají furt. Jednou hraběte z Provence, podruhé vévodu ze Spoleta, potřetí nějakého barbara z Němec, jak se jim to hodí. Platěj jim za to dost dobře, to jsem viděl, když jsem opisoval ty jejich bully ve Vatikáně. Verbež! Nesejde se věk s věkem a nejen v tom tvém klášteře, ale i v Lateránu se budou pelešit králíci a lišky - samé rumiště. Všaks to viděl, troubo?"
Mníšek vážně přikývl.
"Tak to chápeš - vida," řekl jeho společník, který ho přitom ostře pozoroval.
"Jdu do Konstantinopole," oznámil pak slavnostně.
"Tudy se ale vracíte, pane," odpověděl mníšek.
"Vracím, nevracím," okřikl ho stařec, "obrali mě ti lupiči, ti banditi, ti kurví pacholci!"
"Jací?" zeptal se s účastě mníšek.
"Vojáci krále Berengara - taky jeden, co si mysli, že je králem - proklínám ho, pacholka!"
"A tak!" řekl mníšek a začal se též připravovat k noclehu.
"Ale teď jdu do Konstantinopole! Ve Švábsku je ještě jeden klášter, kde umějí číst, i když ne řecky, u svatého Havla mu říkají, tam prodám pár svých knih, ať mi to bohové odpustí - a pak rovnou do Konstantinopole."
"Tak, tak," odtušil mníšek a ulehl s kusem větve pod hlavou.
"Pojď se mnou!" řekl stařec naléhavě. "Pojď - jsem už starý, moc toho už v Konstantinopoli nepořídím - a kdybych zahynul na cestě, moje knihy by přišly ke zkáze - kdo je zachrání? A kdoví, jestli to už nejsou poslední knihy nejen v téhle bohy opuštěné a odsouzené končině, ale na celém světě vůbec? Kdoví, jestli i v Konstantinopoli už všecky knihy nespálili, všecky filozofy nevyhnali nebo nepobili - kdo v téhle době co ví?"
Mníšek chvíli mlčel. Starý učenec mluvil unaveně, z jeho hlasu i z jeho shrbené sedící postavy bylo znát ne pouze smutek, ale přímo začátek ztráty naděje. Mníšek řekl mírně:
"Dojdete, pane, zdráv! Nebojte se o to."
"Pojď se mnou," prosil stařec, objímaje stále svůj ranec mezi nohama. "Budeš mi číst, já tě budu učit, buďme spolu v těchhle posledních rocích a dnech světa - neboť zánik všech věcí se věru přichýlil. I když nedojdeme do Konstantinopole, přece aspoň v nějakém klášteře dožijeme, než i ten vybijí Maďaři, Slovani, Saracéni nebo Vikingové - a nastane úplný konec. Je přece pořád ještě lépe umírat vědoucí a poznavší než nevzdělaný, nevědomý a slepý. Ukážu ti moudrost starých, kteří i o našem konci už věděli - že nadejde ekpyrosis, spálení všeho světa věčným očistným ohněm, neboť jinak by nemohlo nic povstat znovu - sdělím ti neklamná znamení, která to předzvěstují. Bude ti lépe, budeš-li vše znát, bude ti lépe, budeš-li moudrý, neboť se pak nebudeš děsit jako zvěř, budeš důstojný i v konci jako člověk - pojď se mnou, neboť kam se máš vrtnout zde? Neutíkej mi zase, jsme tu dva skoro poslední vzdělaní - to zavazuje, slyšíš, to zavazuje!"
Mníšek měl ještě dlouho otevřené oči, ale stařec se dál už ani nehnul a nebylo vidět, zda si zas vede svou němou samomluvu, či zda skloněn nad rancem zadřímal.
Ráno byl zmrzačený filozof pryč. Mníškovi se zdálo, že na půl míle před sebou vidí, jak se trmácí do kopce, ale buď se mýlil, nebo stařec někde sešel na postranní cestu, neboť ani toho dne, ani ve dnech následujících ho už mníšek nedohonil.

Teprve, když už byl v hradbách, poznal, že je ve městě, kde přenocoval v biskupském paláci. Protože měl za poslední tři dny hlad, zamířil tam.
Ale brána vyvrácena zela dokořán a na nádvoří se povalovalo u zdí při malých ohýncích jenom několik stejně jako mníšek vyhublých a otrhaných poutníků.
Zastavil se rozpačitě uprostřed dvora, a když o něho nikdo nedbal, usedl si ve slušné vzdálenosti poblíž jednoho ohýnku v rohu.
Brzy poznal, že tři muži, kteří tam leželi, byli ranění, jen s bolestným vzdycháním se nadzvedávali na bok, aby se trochu přiblížili ohni. Bylo jim zřejmě tak zle, že ani nekleli, nenadávali, nehádali se. Jeden ruku, druhý hlavu, třetí nohu měli obvázané špinavými a nedostačujícími obvazy z hadrů. Mníšek se chtěl taky ohřát a mimovolně se pomalu šoupal k nim. Když se už dostal skoro mezi ně, zarazili ho, aby se klidil. Zůstal tedy sedět.
Během večera začalo pršet a ohýnek už nikoho neohříval. Mníšek si vzpomněl, že na druhé straně dvora byly maštale a čeledinec, a užuž se tam chtěl vypravit, když jeden z raněných na něj zavolal, aby tam nechodil.
"Tam se nesmí, jsou tam nakažení morem," dodal.
Při drobném, ale vytrvalém dešti lidem nezbylo než spolu rozmlouvat. Mníšek nejprve nechtěl nic poslouchat, ale nemohl řeči uniknout. Tak se zeptal, kde je biskupova čeleď a koně.
"V prdeli," řekl dlouhán s ovázanou hlavou.
"Před třemi nedělemi připluli proti proudu Normani. Dostali se do města, a co nezničili, ukradli. Náš biskup v chrámě před nimi padl na kolena, ale nic z kostela stejně nezachránil. A když mu chtěli useknout hlavu, všeho se odpřísáhl a dal se k nim, protože prý potřebovali nějakého písaře, svého si sami podřezali den předtím. Tak s nimi odešel a jeho jáhnové s ním a musím ti říct, že ta svině se nechtěla vůbec k nám hlásit a neztratil za nás, co jsme přece byli jeho

město, ani slovo. A Normani ještě přinesli mor, sami tady mřeli jako mouchy, než odpluli."

Pak rozváděli dopodrobna, kolik toho odnesli z biskupského paláce a chrámu v truhlách i bez truhel, ale mníšek přestal opět poslouchat. Ba sám se stáhl od ohně zpátky do tmavého kouta a s nohama v louži seděl až do východu slunce, kdy přestalo pršet a začalo teplo. Ze všech se teď kouřilo a mníšek, zatímco ostatní konečně usnuli, vyšel ze dvora a za malou chvíli byl za branami města.

Po několika nedělích se mníškovi stalo to, co se domníval, že se v horách stalo bláznivému starci. Jednoho neočekávaně studeného a zamlženého dne sešel z hlavní cesty a zřejmě zabloudil.

Zjitra nebylo vidět, kde slunce vychází a navečer, nebylo vidět, kde zapadá, tak jednostejně byla studená mlha, jež se snesla na hustý Vogézský les, v němž, nemoha se orientovat, dal se mníšek vést cestou opět do hor.

Nakonec rozumně počkal, až přešly dva dny nejhorší mlhy, a teprv pak se začal pokoušet nalézt cestu. Nebyl příliš unaven, ale byl hladový a nutně potřeboval najít aspoň jídlo, když už ne správný směr.

Ale šel skoro celý den po stezkách, které mohly být stejně tak lidské jako zvířecí, a nikde v pralese nespatřil stopu přítomnosti člověka.

Byť na skutečnou cestu nenarazil, přece jen sestupoval podle potoků v instinktivní důvěře, že někde při nich najde lidi spíš než jinde v tom nekonečném horském lese.

Šel jeden den podle malého potůčku, který zbrkle utíkal přes kameny dolů, ale byl ještě tak malý, že velké koryto nevyryl. Mníšek poskakoval podle potoka a v něm jakoby s důvěrou, že všechno dobře dopadne.

Jak tak skákal, ocitl se rovnýma nohama před chatrčí přilepenou ke skále. Na malinké rovince byla mýtinka - snad člověkem vykácená - a u chatrče se pásla koza.

Koza začala mečet a mníšek, když nabyl řádnou rovnováhu na obou nohách, zavolal francky, kde je kdo.

V té chvíli vyšel z chatrče velký chlap s bujným zrzavým vousem, ale holohlavý. Bylo těžko hádat mu věk, ale mladý už věru nebyl, byť zřejmě při síle a pln zdraví. Mníšek ho uctivě pozdravil. Jednak měl hlad, jednak byl přesvědčen, že padl na svatého poustevníka.

Očima přebíhal mýtinku, nestojí-li tam poustevnický kříž, ale nebylo ho tam.

"Zabloudil jsi," řekl mu s účastí muž. "To máš asi taky hlad."

Mníšek důrazně přikyvoval.

Muž zašel do chatrče - byl to, jak nyní mníšek viděl, jen přístřešek nad vchodem do jeskyně ve skále - a hned se vrátil s kusem sýra. Mníšek se usadil na kameni u potoka a pustil se do jídla.

Až teprve druhého dne ráno pocítil, jak je vyčerpaný. Při pomyšlení na další cestu se mu přímo dělalo nevolno. Nadto znovu začal nečas a po mýtince před poustevnou se procházely sloupy mlhy jako stínové postavy.

Jeho hostitel si musel všimnout, jak je unaven, a proto mu hned po snídani řekl, aby nechodil, pokud se nevyjasní. A mníšek to vděčně přijal.

Během dopoledne se dali spolu do hovoru. Nejprv o lese a špatných cestách, pak o cestování vůbec a nakonec o vlastní mníškově pouti. Ale rudovous nebyl příliš zvědav, a tak povídání vzalo brzy za své.

Vousáč zašel do lesa a po půlhodině přinesl zajíce chyceného do oka a potom šli s mníškem na suché chrastí. Chlap pak dojil kozu a opravoval si nářadí, jehož měl pomálu.

Po obědě poznamenal mníškův hostitel:

"Nekřižuješ se a nemodlíš - je to snad podle nějaké nové řehole?"

Mníšek zrudl a zavrtěl hlavou.

"Ty jsi se taky nemodlil..." odpověděl.

"Modlím se ráno i večer," odpověděl vousáč. "Ale mniši, pokud pamatuji, se modlí, jak jen můžou. A ty ne."

Mníšek mlčel.

"Nemusíš mi říkat proč," řekl po chvíli jeho společník.

"Abys nebyl na omylu - já nejsem poustevník, takže mi to je jedno, co si děláš a jak si to děláš. Byl jsem jenom zvědavý, jestli je nějaká taková nová řehole. Nejsem povolaný. Sám se sebou to má každý dost těžké - jak by svedl přebírat věci druhého! Snad máš takové pokání."

Tu mníška přemohlo vyčerpání z namáhavé pouti a dal se do pláče. Byl ještě mlád! A od smrti svých bratří a svého otce opata byl sám! Jak mohl trvale nikomu neříci, jak strašné věci slyšel i viděl, zažil i promyslel! Ani nevěda jak, vypovídal divnému samotářovi vše, co na něho udělalo za poslední měsíce tak otřásající dojem. A když dokončil, znovu začal a znovu opakoval nejdůležitější a nejkrutější věci, jako by chtěl svého společníka ubezpečit, že to skutečně bylo tak, a spojoval s tím všechny svoje nejtrpčejší pocity a nejzoufalejší myšlenky, jež mu přišlo zakusit. Vousáč se usadil pohodlně, ale bez náznaku ledabylosti, a poslouchal pečlivě a mlčky.

Když mníšek skončil, vousáč ještě chvíli mlčel a pak se prostě, ale skoro láskyplně zeptal, co bude dělat teď.

"Nevím to. Nevím nic," řekl mníšek zoufale.

"No, no!" odtušil vousáč na uklidněnou.

"Pokud jsem byl v našem klášteře," spustil mníšek, "skládal jsem písně ke cti svatých a k oslavení PánaBoha - a těšil jsem se, radoval jsem se, že je budu skládat pořád, protože všichni je rádi zpívali - když jsem putoval do Říma, plakal jsem pro své bratry a pro našeho otce, ale s tím jsem se i těšil, že v Římě budu moci skládat ještě lépe a ještě lepší písně, všechno ve mně se na to těšilo - zpíval jsem si mnoho nových písní už po cestě, i když jsem viděl tu spoušť, která kolem je - věřil jsem, že v Římě je to jiné - až jsem začal potkávat ty divné a hrozné lidi a až nakonec jsem viděl a zažil to nejpřísernější - teď nemohu - jak teď mohu - jak teď mám -jak teď smím - proč bych teď měl - jak bych vůbec směl, nač a k čemu teď ještě skládat písně?"

Rudovous vážně přitakal.

Mlčeli dlouhou chvíli, ale když se už zdálo, že vousáč chce něco říci, spustil mníšek opřekot nanovo jako v horečce, jako by odmítal od sebe jakékoli politování, soucit ba i pomoc.

"Bůh tě navštívil křížem, chlapče," řekl nakonec vousatý, "ale přivedl tě sem.

Tak je třeba poznat svět - ale je také třeba se z něho zachránit.

Povím ti něco - poslouchej, snad ti to bude ku pomoci.

Jako ty jsi chtěl skládat písně a chtěl jsi skládat stále další a lepší, tak jsem já psal knihy. Hodně knih. O Aristotelovi i o Svaté trojici Boží. A nevím, o čem všem možném. A psal jsem je upřímně, bez postranní slávychtivosti, protože jsem je skládal rád a s láskou a ta práce na nich mi dělala převeliké potěšení."

Rudovous vstal, přešel pár kroků, ale pak zas rychle usedl.

"A tu mi bylo stále bídněji. Třeba jsem nikdy nevyšel z našeho kláštera, abych viděl, co jsi viděl ty, přece jsem začal cítit a říkat si totéž co ty.

Ve světě, který má zaniknout, ve světě, který zanikne a už zaniká, v předvečer hrozného konce a soudu, který nepochybně se nám blíží - mezi lidmi, kteří jsou zpola zvěří, myslící jen na svůj dnešek, a zpola ďábly, tváří v tvář tomu, že si připravují konec světa – v celé té marnosti světa, která jako plíseň zasáhla už jednoho z nás, v tomto stavu všeobecného provinění a všeobecného smrtelného hříchu – jak si můžu troufat psát knihy, jak je možné psát a proč by bylo psát – nebylo by to přímo necudnost, přímo jako hřích Onanův v Bibli – není to marnivost, která právě přešla v naprostou a právem odsouzenou marnost – není to přímo urážení Krista, když někdo ještě píše?"

Vousáč se prudce zarazil v řeči, jako by se chtěl ukáznit, aby netlachal, ale pokračoval:

"Cítil jsem a poznával, jak zatemňuji svoji vlastní duši. To, co druzí chválili jako mé "dílo", omotávalo ji jako pavučina, až kolem ní utkalo hustou nepropustnou houni zaslepenosti a bohaprázdnosti, v níž se mohla dočkat jen udušení.

Nechtěl bych to už prožívat znova," dodal vousáč a přejel si oběma rukama obličej.

"Léta jsem prožíval v hrozné nejistotě a nic jsem neviděl jasně. Mám psát – mohu psát? A píšu-li nakonec navzdory všemu pochybování, jakou to má vůbec cenu? Pro koho vlastně píšu? Neboť jsem psal věci, o nichž se už biskup domníval, že bude lépe, zůstanou-li jen v mojí cele. Tak jsem byl v očích Božích jen bláznivý šašek zajímající se pouze o to, jak by se ještě více vyfintil, a ne o pravdu, poctivost, Boha a svou duši.

Nikomu jsem to, představ si, nikdy nepovídal, až teď tobě, když vidím, že jsi taky zažil totéž."

Mníšek jakoby znaveně přikývl.

"Ale i kdybych byl přestal dál psát a uchýlil se do poustevny," pokračoval muž, "to už napsané mě tížilo tak jako tak. Vždyť každou chvíli mi to někdo připomněl, nebo já sám jsem k tomu v myšlenkách zabíhal, uvažuje o tom, zda to či ono jsem napsal dobře či ještě lépe a jak to či ono bude ještě, až všichni zajdeme, čteno. A jak to či ono bych měl opravit nebo znova přesněji napsat v nových knihách. Tehdy jsem měl dojem, že jsem byl už uvržen do toho nejtemnějšího žaláře a že už nijak není v mých silách se z něho vysvobodit. To byla ta nejhroznější léta.

Nakonec jsem toužil jenom po tom, aby všecko, co jsem kdy napsal, zaniklo, sešlo ze světa, bylo zapomenuto, jako by nikdy nebylo bývalo, a aby moje jméno bylo zapomenuto stejně. Jenom v tom jsem cítil možnost osvobození a očištění. V téhle temné době před koncem všeho a před příchodem soudu. Tu musíme jednat důsledně a rychle."

Mníšek seděl sklesle, ale bylo vidět, že poslouchá pozorně.

"A Bůh je svrchovaně láskyplný. Při největším zoufání mi dal sílu, abych se dokázal osvobodit. Uvidíš..." řekl muž, když mníšek k němu vzhlédl.

"Postupně jsem z naší knihovny i z jiných klášterů a škol shromáždil rukopisy všeho, co jsem napsal, i jejich opisy. Byly toho dva koše - tak se rozplemenilo.

Naložil jsem všechno na koně, ohlásiv, že jedu k císařskému dvoru pro nové knihy. Když jsem byl v lese z dohledu kláštera a zajel hluboko ode všech cest, spálil jsem to na jedné hromadě."

Odmlčel se a pak tiším hlasem a velmi pomalu dodal:

"A přece jsem do poslední chvíle nemohl rozhodnout, není-li i to pošetilost. Ale že udělat to je jediná cesta k svobodě, to mi bylo jasné. Dojdu-li však k tomu cíli, či nedojdu, toho záruku jsem ovšem neměl."

Znova se zastavil v řeči - a na delší chvíli.

"Usadil jsem se tady," pokračoval pak, "a jak vidíš, neodvažuji se ani, abych ze sebe neoprávněně dělal poustevníka. A teď poslyš: Bůh mi dal klid a radost a takové vědomí svobody a pravdy, o jakých jsem měl tušení nanejvýš jen jako malé děcko.

A tak rozumím tomu, co tě mučí a jak tě to mučí. V tomhle světě je jediné možné: odejít z něho, vyvázat se z něho - a nejvyšší, co je - aby lidé o tobě ani nevěděli. To je jediné, co tváří v tvář konci světa, nebo aspoň naší kultury, je možné jako čestné jednání.

Já se neodvažuji být ani poustevníkem. Jen se, co můžu, modlím za lidi, za nás všecky - za sebe samotného se neodvažuji," dokončil mírně, jakoby bojácně. Pak se napřímil a pokračoval:

"Ty tu zůstaň - aspoň nějaký čas se mnou. Až přestaneš litovat svých nesložených písní, pak odejdi, kam tě oči povedou. Ale zatím ber samotu jako lék."

Mníšek seděl tiše a bezvládně, jakoby po dlouhé nemoci.

Vousáč mu dal do klína hrudku sýra a odešel kus dál k potoku. Mníšek po chvíli začal mechanicky jíst, a když se ohlédl po svém společníkovi, neviděl ho už.

Mníšek neodešel ani v příští dny.

Mnoho toho spolu nenamluvili. A když, tak o běžných věcech a na minulé nezaváděli řeč.

Nikdo z nich nepočítal dny. Počasí bylo teď pořád klidné, jasné a teplé - konec léta. Divoký les byl plný ostružin a hub. Zvěř v noci běhala přes jejich mýtinku. Medvěd vyškrabával hnízdo divokých včel. Voda potoka jen taktak že

proudila mezi kameny.

Ráno po noci, kdy opět jednou propukla bouřka, z lesa se zdvihla hustá vlhká pára a potok přetékal přes balvany, mníšek se náhle měl k odchodu. Sám byl z toho udivený a rozpačitý, protože večer předtím mu to zřejmě ještě ani nepřišlo na mysl.

Rozloučili se pár slovy. Vousáč se ani nepokusil ptát, kam jde a proč. A mníšek také nevěděl, kam jde a proč. Dokonce se po celé dopoledne v lese zastavoval, jako by se rozmýšlel, nemá-li se vrátit. Ale vždycky jen pokrčil rameny. Bylo vidět, že si neslibuje nic od své cesty ani od svého návratu. Šel snad proto, že mu to připadalo lepší a snazší než sedět, protože byl koneckonců tak mladý. Avšak v tváři vypadal jako člověk opuštěný, který se nenaděje ani možnosti, že by ještě byl mezi ostatními lidmi doma, a který je o všechno, co měl, obrán.

Tak šel mnoho dní. Šel dlouho lučinatým úvalem, v němž se sem tam objevovaly chalupy. Ale pokud měl zásobu sýra od vousáče, k lidským příbytkům se nepřibližoval. Po týdnu došel k neznámé veliké řece, která tekla prudce středem rozlehlého podhůří, kde na kopcích bylo vidět jednou dvakrát za den polorozpadlé kostelíky a kolem nich malé vesničky. Protože neměl žádný cíl a neměl ani chuť někam dojít, dal se podél řeky jakožto po nejschůdnější cestě. Ve vsích žebral a občas něco dostal. V lesích trhal borůvky a ostružiny, sbíral houby a sem tam se mu podařilo trefit větví nějakého po zemi poskakujícího malého ptáka.

V hlavě měl kalno a v duši tupou bolest. Vousáč ve svém vypravování o sobě skutečně řekl to, co už sám cítil. Že nadešel konec časů, že lidé už propadli odsouzení, jak si vysloužili, a všechno světské, ke světu přivrácené činění, je nejen pošetilost a marnost, ale přímo zaslepenost a rouhavá trestuhodnost. A přece mu toto poznání nedávalo žádný klid, o němž mluvil vousáč, ani žádné osvobození. Cítil se hůř než zpráskaný pes, cítil se zbaven naděje i lásky, ba i víry. Zakoušel, že je tak největším z hříšníků. Jen v pokoře se choulil.

Jednoho dne se usadil noclehovat na vyvýšenině uprostřed luk pod velkým dubem, na nějž kdysi před staletími přibili okolní lidi hrubý litinový kříž, už celý zrezavělý.

Se spánkem neměl potíže. Usnul hned.

V půli noci se náhle vzbudil, jako by jím byla zatřásla ruka, a ocitl se uprostřed veliké záře.

Ve slunečních paprscích stála u něho krásná žena. Mníšek poznal ovšem, že to je Bohorodička, ale nezačal se modlit, ani nesepjal ruce, ani nezavřel oči - ani se nedivil, ani se nebál, ani se necítil vyznamenán, jen ještě zmnohonásobeně cítil svůj úžasný smutek.

"Proč už mi nezpíváš, malý mníšku?" zeptala se přívětivě žena.

Mníšek neodpověděl, ale ani nesklopil oči.

"Myslíš si, že když nadchází konec časů, není už proč zpívat?"

"Není. Vždyť víš," řekl tiše mníšek.

"Ty můj maličký! Myslíš si, že když už nemá cenu zpívat pro lid, tak už ani zpívat nelze?"

Mníšek opět neodpověděl, jen cítil, že jeho smutku není konce.

"A ty si myslíš, že lidé jsou to jediné, pro co zpívat?"

"A pro co jiného?" opáčit mníšek s lehkým údivem.

Panna teď mlčela.

"Když pro lidi je v jejich hluchotě už skoro hřích zpívat - tak jak by ještě bylo vůbec možné zpívat?"

Hleděla na něj dál mlčky, jen se zdálo, že se začíná usmívat.

"Smím snad zpívat jen sám pro sebe?!" řekl skoro zoufale.

"Či cožpak mohu zpívat pro anděly? Nebo má se snad zpívat pro tu lesní zvěř?! Chci zapomenout, že vůbec jsem - a to mám ještě zpívat?" dodal s trpkostí.

Nastalo mlčení. Panna se usmívala a usmívala, záře slunečních paprsků se teď chvěla jako za žhavého letního dne nad lukama, zdálo se, jako by se v chvění chtěla rozplynout.

"Paní!" vyhrkl náhle mníšek, jako by cosi pochopil.

Jas a záře zintenzivněly nyní tak, že panna znezřetelněla jako v mlze. Světlo bylo příliš třpytivé pro jeho oči. Zavřel je.

A složiv se klidně na kořeny stromu, rázem usnul.

Prosinec 1974 - leden 1975